

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Qvæst. I. Quid sit Prudentia, Quod ejus Officium, Quæve Partes?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

TRACTATUS II.
DE
VIRTUTIBUS
CARDINALIBUS,
AC PRÆSERTIM
DE IUSTITIÂ ET IURE
PRÆFATIO.

1.
Quenam
sint Vir-
tutes Car-
dinales, &
quare sic
dicta.

VIRTUTES Cardinales commendantur nobis Sap. 8. ubi de aterna Sapientia dicitur: Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. Sobrietatis enim nomine hic significatur temperantia; sicuti nomine Virtutis fortitudo, ut docet Augustinus l. 1. Retract. c. 7. Et ex textu Græco satis clarè constat; ubi ponuntur nomina harum virtutum Philosophis usitata. Vocantur hæc Virtutes aliquando principales, ut patet apud Ambrosium 1. Offic. c. 14. Prosperum l. 3. de Vita contemplat. c. 18. Gregorium 2. Moral. c. 27. aliàs 36. Frequentius Cardinales, præsertim apud Scholasticos; prout etiam vocantur apud Ambrosium lib. 5. in Epistolam; quia nimirum in earum exercitio post Theologicas omnium morum honestas firmatur ac quasi in cardine vertitur, eademque sunt prima quedam ac principalia honesta vitæ fundamenta. Ceteræ quoque Virtutes morales ijs sunt annexæ, tamquam partes potentiales (ut Doctores loquuntur) sive ob affinitatem ad illas reducuntur.

DISPUTATIO PRIMÂ.

De Prudentia, & Vitij Oppositis.

QUESTIO I.

Quid sit Prudentia, Quod ejus Officium, Quæve Partes?

2.
Quid prudentia generatim.

PRUDENTIA generatim sumitur pro omni notitia veri, præsertim quæ aliquo modo ad rectè vivendum pertinet, prout pertinet universim fides & notitia Theologica. Speciatim verò & propriè, ac

ad sensum præsentis loci describitur ad Augustino l. 1. de lib. arbit. c. 13. Rerum appetendarum & vitandarum scientia. Ab Aristotele 6. Ethic. 5. Habitus agendi ratione verâ circa bona humana, quæ scilicet sunt bona hominis, quæ talis: vel (ut alii ex eodem Aristotele) Recta ratio agendorum. Ex quibus alii hanc tamquam pleniorè & clariorem definitionem collegerunt, quod scilicet Prudentia sit Virtus intellectûs, quâ in quovis negotio occurrente novimus, quid honestum sit, quid turpe, seu

Qu. 1. Quid sit Prudentia, Quod ejus Officium, Quaeve Partes? 257

seu quid agendum, quidque iugiter agendum.

3. Spectat ad intellectum. Quo sensu vocari possit virtus moralis.

Circa quid versatur.

An solum consideret honestum vel turpe.

4. An iudicium prudentiae possit interdum esse falsum.

5. Dubitatio subsequens non inficit actum praeiudicatum. Unde ipsa vincitur.

6.

Unde patet Prudentiam spectare ad intellectum, esseque aded virtutem intellectualem. Quamvis possit dici virtus moralis hac ratione, quod sit proxima directrix actionum moralium voluntatis. Proinde est velut regula seu mensura actionum bonarum, facitque directivè voluntatem rectam. Versatur autem Prudentia non nudè circa conclusiones universales morum, sed circa actiones singulas in particulari, dictans quomodo, & cum quibus circumstantiis, sint hic & nunc exercendae. Quae actiones eatenus spectatae idcirco sunt Prudentiae tum obiectum, tum effectus, tum finis. Debetque in iis, earumque fuga considerari honesta aut turpitudine: ut proinde hac consideratione seclusa solum improprie & per quamdam similitudinem dicatur quis prudenter agere in iis quae tantum artis sunt. Neque solum prudentia dicat quid boni particularis agendum, sed etiam quid vitandum: contrariorum enim eadem est scientia; nec potest esse perfecta notitia rectè vivendi, nisi sciatur, quid in moribus sit vitandum.

Difficultas moveri posset, quomodo Prudentia quatenus versatur circa singularia sit virtus intellectualis, cum ei possit subesse falsum, dum videlicet rectè quis operatur ex ignorantia inculpabili; prout contingit in Jacob cognoscente Liam. Reptali casu conclusionem esse practicè verissimam, nimirum licet attentis talibus circumstantiis accedi ad talem feminam; adeoque esse obiectum iudicii verissimi Prudentiae, quo hoc ipsum iudicatur esse licitum. Quod si quis iudicium tale formet (quod non est necesse) quatenus illatum ex una praemissa falsa, quae inculpabiliter putatur vera, v.g. ex hoc, quod ista verè sit uxor, fatendum quidem praestatum iudicium fore speculativè falsum ex parte motivi inadæquati; conclusio tamen obiectiva est verissima, ipsumque iudicium esse practicè verum, quatenus sufficit ad honestatem actionis & ad salutem actum. Unde sic operans est sufficienter certus de honestate actionis hic & nunc exercendae. Vide dicta *Tract. de Act. Hum. c. 4. g. 2. num. 15.*

Nec refert, quod postea interdum oritur dubium de honestate praeteritae actionis. Nam dubium subsequens non potest inficere actionem, quae dum exercebatur, iudicabatur honesta, inquisitis & attentis iis, quae occurrebant inquirenda & attendenda. Oritur autem dubium subsequens (si sit verum dubium, & non scrupulus, qui etiam consistit cum presenti exercitio honestae actionis) sive ex agnitione circumstantiarum antea ignotarum, sive ex oblivione alicujus antea cognitae.

Cum verò Prudentia versetur circa

Herinc Sum. Theol. Pars III.

omnia agibilia in particulari, quae quidem innumera ac disparatissima sunt, & non est haec quoad honestatem disparatissimis motivis seu fundamentis nituntur, censendum omnino cum *Scoto 3. d. 36. num. 122. Occam, Bassolis, Gabriele, Almaino*, quos sequitur *Lessius lib. 1. de Virtut. Card. cap. 2. dub. 1. num. 6.* & plurimi Recentiores, contra *Thomistas, Vasquez, Tannerum* & alios, Prudentiam non esse unum simplicem habitum, sed multiplicem specie, adeoque quaedam dumtaxat collectione unum, instat totalis scientiae. Quemadmodum etiam ars non est una specie respectu omnium fabricabilium, sed multiplex. Ex quo ulterius colligitur non esse dicendum complete prudentem, sed in certa tantum materia, qui circa nonnulla solum agibilia prudenter iudicat, & non circa omnia vel saltem pleraque, sed circa haec imprudens est.

Officia seu functiones Prudentiae numerantur à *D. Thoma quasi. 47. art. 8.* bene consultare, bene iudicare, bene praecipere executionem; immo praecipere dicit esse actum principalem Prudentiae. Verum consultatio, quae est quaedam veritatis inquisitio frequenter necessariò praevia ad iudicium prudenter formandum, non est proprie actus prudentiae, quae est habitus iudicativus, seu rectè iudicandi de consultatis. Potest tamen prudentia ipsam consultationem, ubi utilis vel necessaria est, praescribere, seu iudicare esse adhibendam; ne aliàs temere quis in operando procedat. Quod igitur *Aristoteles 6. Ethic. 7.* de consultatione dixit, ipsam prudentiam maxime opus esse, verum est, partim quatenus consultatio ad prudentiam concurret vel conditio ad ejus actum praerequisita & pars potentialis, partim quia prudentia dicat consultationem esse adhibendam. Iudicium autem dictans agenda hic & nunc aut vitanda, proprie est actus prudentiae, qui proprie consistit in recto iudicio circa actionem exercendam, quo nimirum quis iudicat actionem hic & nunc debere juxta regulas rationis tali modo fieri. Praecipere verò non est proprie actus prudentiae, sed est quaedam volitio, electio scilicet proximè movens ad executionem operis: at intellectus non est imperare, sed dirigere; ut contra *Thomistas* habet communis & alibi probata doctrina *Scotistarum*, & aliorum Doctorum.

Neque Prudentia solum praescribit consultationem de mediis, aut dicat ipsa media, sed etiam praescribit frequenter ipsos fines, saltem in particulari; ut rectè docet *Scotus 3. d. 36. nu. 18. & segg. Suarez, Vasquez, Arriaga* & alii passim contra *Thomistas, Valentia* & alios. Patet enim experientia, quod non raro propositis variis finibus, intellectus deliberet seu consultet,

quis

Prudentia non est habitus specie unus, sed aggregatio.

7. Officia Prudentiae quae assignentur à D. Thoma.

Consultatio non est proprie actus Prudentiae.

Quod iudicium sit proprie Prudentiae.

Praecipere non est actus Prudentiae.

8. Non solum media, sed & fines Prudentia praescribere potest.

quis illorum sit amplectendus, v.g. an hic & nunc abstinendum, an verò comedendum quod delectabile apparet gustui, & sic de ceteris. Tunc autem rebus perpensis, prudentiæ est dicere præferendam v.g. esse abstinendam ob honestatem quæ prædita est, & sic de ceteris, etiam non attentâ utilitate ulteriori: quamquam si Prudentia sit christiana, & meritorii operis regula, consideretur climatus finis, ad quem exercitium virtutum moralium tamquam medium dirigatur. Accedit, quòd actum virtuosum voluntatis necessariò præcedat dictamen prudentiæ; potest autem huiusmodi actus voluntatis indubiè circa ipsum finem v.g. honestatem huius vel illius virtutis, & non tantum circa media ad illam conducentia versari, adeoque per prudentiam dirigi. Deinde etiam Synderesis (quæ juxta Nonnullos est habitus superadditus, juxta alios autem ipse intellectus habilis & expeditus ad judicandum de objecto Synderesis, ut volunt Nominales teste Porzio d. 36. in Comment. Scoti num. 115.) versetur circa universalissima morum principia; tamen circa conclusiones practicas, aut actiones hic & nunc vi illarum etiam circa ipsos fines exercendas (de quibus hic agit) ipsa non versatur, neque etiam aliarum virtutes intellectuales (ut in d. actione cuius eas noscenti obvia pater) adeoque circa has versatur ipsa prudentia.

Exponitur
mens D.
Thomæ.

Unde rectè dixit ipse D. Thomas 1. 2. quæst. 66. art. 3. Prudentia non solum dirigit virtutes morales, in eligendo ea que sunt ad finem, sed etiam in præstituendo finem. Est autem finis uniuscujusque virtutis moralis attingere medium in propria materia; quod quidem medium determinatur secundum rectam rationem prudentiæ. Proinde ne hic sibi contradicat qu. 47. art. 6. docens prudentiam solum disponere de iis, quæ sunt ad finem, intelligi potest de officio ordinario prudentiæ, & sine universalis seu communi, ad quem homo censetur circa deliberationem jam satis determinatus.

10.
Octo partes
integrales
Prudentiæ
enumerantur
ac describuntur.

Ad partes Prudentiæ quod attinet, D. Thomas quæst. 48. potissimum ex Macrobio & Tullio octo enumerat partes integrales prudentiæ, videlicet Memoriam aliquando perceptorum, unde nascitur experientia magistra prudentiæ, quæ circa operabilia ut plurimum contingentia versatur: Intellectum seu intelligentiam, primorum scilicet principiorum practicozum: Docilitatem, seu promptam facilitatem ad discendum ab aliis prudentibus & expertis; quòd facit tum dispositio ingenii, tum studiosa sollicitudo: Solertiam seu Eustochiam à D. Thoma desumptam ex Aristotele, quæ est prompta & facilis conjectatio medii, sive mediantibus instructio-

nibus, sive propriæ inventionis: Rationem, quæ est promptitudo ratiocinandi, & unum ex alio simili, vel applicando principia generalia colligendi: Providentiam, quæ respicit futura hic & nunc maximè à prudentibus consideranda, veluti jam agendis connexa: Circumspectionem, quæ respicit circumstantias præsentis unde quaque occurrentes & considerandas: Cautionem, quæ quis advigilat, ne sub specie boni voluntas in eligendo seu determinando decipiatur.

Non omnes autem ex his sunt propriæ partes vel actus Prudentiæ, etiam concurrant aut prærequirantur saltem ad ejus consecutionem & usum: ut patet in docilitate, quæ pariter prærequiritur ad alias scientias, uti & juvat proportionata memoria, intelligentia principiorum, solertia, promptitudo ratiocinandi, Cautio quoque à Nonnullis refertur ad circumspectionem, seu cognitionem circumstantiarum; cum ipse D. Thomas q. 49. art. 7. necessitatem circumspectionis fundet in hoc, quòd cum actiones humanæ maximè mutantur ex circumstantiis, sæpè contingat propter aliquam circumstantiam objectum esse malum & contrarium fini intento, quòd ablata circumstantiâ poterat judicari bonum: hoc ipsum autem maximè spectat ad cautionem. Unde qui circumspecti, etiam carni sunt & dicuntur. Providentia quæ tamen aliter à Nonnullis explicatur, ut sit ordinatio mediorum in finem; quòd est principale officium seu actus prudentiæ) locum habet in actionibus, quæ sunt illativæ in futurum alicujus effectus, qui proinde in præsentem considerari debet. Eamque Arriaga d. 50. quæst. 2. num. 9. non distinguit à circumspectione (quòd spectat ad quæstionem de voce) à prudentia verò distinguit eam num. 11. tamquam inclusum ab includente, eò quòd prudentia etiam versetur circa actiones in quibus non consideratur honestas earum ex futuro, sed tantum ex præsentem. Nihilominus generaliter spectat ad præditum Prudentiâ christiana providere & considerare in omnibus actionibus futura post hanc vitam.

Aliter possunt partes integrales prudentiæ vocari partiales habitus; partim numero, partim specie distincti, ex quibus constat una completa & totalis prudentia. Qui tamen partiales habitus, quæ unus considerari potest prudentia instar generis aut universalis, possunt etiam censeri partes subjectivæ; quamvis hæc alii nominibus soleant à D. Thoma & aliis Doctoribus recitari.

Itaque partes subjectivæ (quo nomine species seu inferiora vocantur; uti nomine partium potentialium intelliguntur virtutes prudentiæ affines, ad quam proinde ratione

11.
An sint omnes
partes illius,
& invicem
condispo-
sita.

12.
Alii mo-
dus assignat
partes
integrales
Prudentiæ.

13.
Quid sit
nisi sit
partes sub-
jectivæ,
quid per
potentialia.

QUESTIO II.

De Vitiis Prudentia Oppositis.

ratione cognitionis magna reducitur, ei- que annecti solent: quod pariter locum habet in temperantia, fortitudine & iustitia) à D. Thoma quaest. 48. art. quic. assignantur prudentia personalis, quæ etiam solitaria & sui moderatrix dicitur: alia poliarchica, quæ etiam dicitur regitiva vel gubernatrix: illa respicit directionem cuique propriam in ordine ad suum bonum: hæc directionem multitudinis. Diciturque ipsa ab Aristotele 6. Ethic. 8. in Oeconomicam, quæ quis novit quomodo gubernanda sit familia: Civilem seu politicam, quæ novit, quomodo regenda sit publica: & legislatricem, quæ etiam nomothetica dicitur, quæ novit, quæ leges sint condendæ. Addit D. Thomas 9. 50. art. 4. prudentiam militarem, quæ supponere videtur artem militarem, eique superaddere notitiam dirigendi milites ad functiones militares secundum regulas virtutis, præsertim fortitudinis obeundas.

Quæ par- tus subiecti- va prudenti- si.

14. Qualiter omnes comprehendantur sub prudentia personali.

Attamen hæc omnes prudentiæ comprehenduntur revera sub prudentia personali: is enim, qui prudenter v. g. administrat familiam, facit quod & qualiter decet suam personam agere, & sic de cæteris quælibet prudentia in ordine ad quemlibet finem dirigit propriam personam ad iudicandum, quid sibi honestum sit ut agat: quamquam distinguantur secundum actiones directas, earumque fines, quod scilicet in prudentia mere personali sit finis privatus, in actionibus aliarum sit etiam finis communis familiæ aut civitatis aut regni. Et in tali consideratione rectè distinguuntur istæ prudentiæ, saltem sumendo prudentiam personalem exclusivè, ut scilicet intendat bonum proprium tantum. Quæ ratione sunt multi simplices & unæ prudentes personaliter, qui forent imprudentes in oeconomicis, politicis, legislativis, militis.

15. Inter partes generales ista est Eubulia, non Synesis & Gnome. Quid sint singula.

Tres denique assignantur à D. Thoma quaest. 51. partes potentiales prudentiæ, Eubulia, Synesis, & Gnome. Sed de sola Eubulia, quæ est habitus inclinans ad rectè consultandum, id potest sustineri. Synesis enim, quæ est habitus iudicandi de particularibus operabilibus consultatis, idque iuxta communes regulas, & Gnome, quæ est habitus rectè iudicandi ex principiis quibusdam altioribus præter ordinarias regulas, seu contra tenorem verborum legis (quod fit per epykiam) sunt ipsamet prudentia, eamque integrant, uti diversi habitus circa diversas conclusiones unam scientiam realem.

16. Quo sensu omne peccatum sit contra prudentiam, quo non. OMNE peccatum est aliquo modo contra prudentiam, scilicet contra ejus dictamen: non tamen peccatur semper ex iudicio imprudenti, sed quandoque ex indifferenti, quod scilicet aliquid iudicatur non esse quidem honestum, sed tamen delectabile, in ordine ad ipsum agendum; aut esse quidem præceptum, tamen molestum, in ordine ad illud omittendum. Alioquin satis patet, quod dum homo rectè & ex prudenti iudicio operatur, etiam in materia præcepti, id agat liberè, potens, eadem manente notitiâ, non agendo vel oppositum operando, peccare. Omnis tamè peccans est quodammodo imprudens & ignorans. Imprudens quidem, quia agit contra dictamen sive iudicium prudentiæ: ignorans autem, quatenus vel ignorat, vel turpitudinem peccati ut par est non considerat: quamquam (licet rariùs fiat) simpliciter posset quis omnino considerans ex malitia pura peccare.

16. Quo sensu omne peccatum sit contra prudentiam, quo non.

17. Imprudentia opposita prudentia in quo consistat. Propriè itaque loquendo opponitur generaliter iudicio prudentiæ ipsa imprudentia actualis, consistens in iudicio non recto de opere hic & nunc exercendo: prudentiæ verò habituali opponitur imprudentia habitualis inclinans ad huiusmodi iudicium. In ea tamen non est per se speciale peccatum, nisi ad summum veniale, quatenus excludit scientiam: de qua non est speciale præceptum extra materiam fidei. At ratione operis præcepti aut vetiti, cuius omittendi vel agendi periculo quis se exponeret, est peccatum (supposito sufficienti voluntario) proportionatè ad qualitatem operis præcepti aut vetiti.

17. Imprudentia opposita prudentia in quo consistat.

18. Expenduntur vulgata vitia prudentia opposita per defectum. Specialiter autem inter vitia per defectum opposita prudentiæ recenseri solent ex D. Thoma quaest. 53. & 54. Præcipitatio, Inconsideratio, Inconstantia, & Negligentia; utpote opposita ipsis prudentiæ regulis. Quarum una est, ut opus non agrediari cum impetu & accelerata determinatione, non præviâ deliberatione seu consultatione congruâ, cui opponitur præcipitatio seu temeritas. Secunda, ut excludo accelerato impetu non feras iudicium, neglectâ attentâ consideratione qualitatum & circumstantiarum operis; cui opponitur inconsideratio. Tertia, ut post maturam deliberationem & consideratum iudicium, non facilè ab eo divellaris, & ad sententias mutandas omni vento facilè movearis; cui opponitur inconstantia. Quarta, ut quod deliberatum & resolutum est, oportunè exequaris, cui opponitur negligentia consistens in defectu sollicitudinis & tar-

18. Expenduntur vulgata vitia prudentia opposita per defectum. Præcipitatio, Inconsideratio, Inconstantia, Negligentia.